

ביאורים

הסיבה השנייה שמונעת מהאדם להיות זהיר היא הליצנות, או בלשונו 'ציניות'. מהי הליצנות ומניין היא נובעת? לץ הוא אדם שכאשר מוכיחים אותו הוא מבטל זאת בהינף יד כמו מגן משוח בשמן שהחיצים אינם עוברים דרכו. מה עומד בשרוש נפשו של הליץ? הרמח"ל ממשיל את הליץ לשיכור או שוטה. שני אלו הם חסרי דעה. הדעה באדם היא הכח שמבדיל בין דבר לדבר. אנו מברכים את ברכת 'המבדיל בין קודש לחול' דווקא בברכת 'חונן הדעת' מכיוון שזהו כוחה של הדעת. שוטה ושיכור אינם יכולים להבחין בין דברים שונים, וכך גם הליץ. הוא מתבונן על העולם בעיניים ה'ליציות' שלו ואומר: "אין באמת דבר שהוא חשוב בעולם הזה. כל האנשים אינטרסנטים. כולם נגועים. אין אחד שעושה דבר מבלי שמאחורי המילים היפות מסתתרת איזו טובת הנאה. אין ערך ששווה למסור עליו את הנפש. הכל מזויף וצבוע". אין הבדל, בעיניו, בין אדם ערכי ואידיאליסט לאחרון הפושעים, בין רב גדול לראש המאפיה. אין, לדעתו, משהו אמיתי וערכי. לכן הוא דומה לשיכור שהכל בעיניו אותו דבר. אין לו דעה ויכולת הבחנה בין אמת לשקר. זו הסיבה לכך שכשהוא שומע תוכחה, או איזה דיבור של אמת המנסה לחדור אל ליבו, הוא דוחה אותם בבזו. הוא אינו יכול לתקוף את תוכן התוכחה אלא 'יורד' על מי שאומר אותה. הוא אינו יכול להתמודד מול האמת, אבל ברגע שמי שאומר את האמת הוא לא אמיתי, לטענתו, גם לדבריו אין טעם והם הופכים לתפלים וחסרי משמעות.

זו תנועה נפשית צריך לעקור מהשורש. אדם שאינו מבחין שיש בעולם הזה אנשי אמת ותורת אמת לעולם לא יוכל להתקדם. אך לאחר שנלחמנו נגד המפסיד הראשון, התקשרנו לתורה וקבענו עיתים אנו מגלים שיש עולם ערכי ומרום זה יעקור מתוכנו את הציניות והליצנות.

הרחבות

• השמחה הבריאה והרצויה

השחוק והלצון. הרמב"ם מסביר מהי השמחה המאוזנת והרצויה: "לא יהא אדם בעל שחוק ומהתלות ולא עצב ואונן אלא שמח, כך אמרו חכמים שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה, וצו שלא יהא אדם פרוץ בצחוק ולא עצב ומתאבל אלא מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" [הלכות עדות ב, ז].

• כיצד השחוק מרגיל לערוה

מרגילים את האדם לערוה. רבי משה אלמושינו מסביר מדוע שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה: "זוהי כי השחוק והקלות ראש בלי ספק הם מפאת החומר, והם הוראה לבלתי היותו נכנע אל השכל, כי השכל לא ישפוט לעולם שיהיה השחוק והקלות ראש נבחר בשום זמן, רק הם התעוררות מפאת החומר, ושאינן השכל שולט עליו, ועל כן הם מרגילין לערוה, כי מזה יבוא החומר לנטות אחר התאוות כולם במרוצה נמרצת" [פרקי משה, אבות ג, יג].

מפסיד ב: השחוק והלצון

אך השני הנה הוא קשה מאד, והוא השחוק והלצון, כי מי שטובע בם הוא כמי שטובע בים הגדול, שקשה מאד להפלט ממנו, כי הנה השחוק הוא מאבד את לב האדם, עד שכבר אין הטעם והדעה מושלת בו, והרי הוא כשכור או שוטה, אשר אי אפשר לתת להם ערמה או להנהיגם, כי אינם מקבלים הנהגה. והוא מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת ב, ב), "לשחוק אמרת: מהוול ולשמחה מה זה עשה". וחכמים זכרונם לברכה אמרו (אבות ג, ג), "שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה", כי אף על פי שתמורה היא הערוה אצל כל בן-דת, ולבו ירא מקרב אליה, מכח הציור שפבר נצטר בשכלו מאמת גדל פשעה ורב ענשה, הנה השחוק וקלות ראש ממשיכים אותו מעט מעט ומקריבים אותו הלך וקרב שתהיה היראה סרה מעליו מעט מעט מדרגה אחר מדרגה עד שיגיע אל העוון עצמו ויעשהו. וכל כך למה? לפי שקמו שכל מצאיות ההירות תלוי בשימת הלב על הדבר, כן כל עצמו של השחוק אינו אלא מסיר הלב מן המחשבות הישרות והעיוניות, ונמצא שלא יבואו ההוריה היראה בלבו כלל.

ותראה קושי הלצון והשחתתו הרבה, כי כמו המגן המשוש בשמן אשר ישמית ויפיל מעליו החצים ומשליכם לארץ, ולא יניח אותם שיגיעו אל גוף האדם, כן הלצון בפני התוכחה והמרדות, כי בליצנות אחד ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו רבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות, מה שהלב מתעורר ומתפעל בעצמו מדי ראותו או שמעו ענינים שיעירוהו אל החשבון והפשפוש במעשים, ובכח הליצנות יפיל הכל לארץ ולא יעשה בו רשם כלל, ולא מפני חלשת הענינים ולא מפני חסרון הבנת הלב, אלא מפני פח הלצון ההורס כל עניני המוסר והיראה.

והנה הנביא ישעיה היה צונן על זה ככרוכיא, כי היה רואה שזה היה מה שלא היה מניח מקום לתוכחותיו שיעשו רשם והיה מאבד תקנותם של החוטאים, והוא מה שאמר (ישעיה כח, כב), "ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם". וכבר גזרו אמר חכמים זכרונם לברכה (עבודה זרה יח ע"א), שהליץ מביא היסורין עליו. והוא מה שהכתוב עצמו מבאר בפרוש (משלי יט, כט), "נכוננו ללצים שפטים", כי זה הוא דבר שהדין נתן אותו, כי מי שמתפעל מן ההתבוננות ומן הלמוזים, אינו צריך שיתיסר בגופו, כי כבר ישוב מחטאתיו בלי זה - מכח הרהורי תשובה שיולדו בלבבו על ידי מה שיקרא או שישמע מן המוסרים והתוכחות. אך הלצים שאינם מתפעלים מן התוכחות מפני פח ליצנותם, אין להם תקון אלא השפטים, שאלה לא יהיה להם פח בליצנותם לךחותם מעליהם פאשר ידחו המוסרים. והנה כפי חמר החטא ותולדותיו, החמיר השופט האמתי בענישו, והוא מה שלמדנו זכרונם לברכה (עבודה זרה יח ע"א), "קשה הליצנות - שתחלתו יסורין וסופו כליה, שנאמר (ישעיה כח, כב), "פן יחזקו מוסריכם" כי כלה ונחרצה שמעתי" וגו'.

ערמה - חכמה. לערוה - איסורי עריות. בכרוכיא - כעוף בעל קול חזק. שפטים - מכות ויסורים. יחזקו מוסריכם - יתחזקו ייסוריהם.